

[0009]

VEN. BEDAE ELOGIUM HISTORICUM,

AUCTORE D. MABILLONIO. (Ex Actis SS. Bened. t. III.)

Bedae ortus, tempus discussum, monastica professio.

[0009A]

1. Venerabilis Beda, Ecclesiae Anglicanae lumen, *in extremo natus orbis angulo*, inquit Willelmus Malmesburiae monachus, lib. I de Regib. Angl., cap. 3, *doctrinae corusco terras omnes perstrinxit. Nam Britannia, quae a quibusdam alter orbis appellatur, quod Oceano interfusa non multis cosmographis comperta est, habet in remotissima sui plaga locum nativitatis et educationis ejus, Scotiae propinquum. Is locus pertinebat ad Northanimbriorum regnum, quod ambitu suo Deiros seu Eboracenses, et Bernicios, id est Scottos hodiernos, Tina fluvio ab invicem discretos complectebatur. Fere ad ipsum Tinae ostium vicus Girvum dictus, vernacule Jarow cernitur, venerabilis Bedae natale solum. Iste lucis usuram accepit* [0009B] *parentibus ignotis, eo tempore quo Egfridus Northumbris imperabat. De anno inquirendum.*

2. In Vita praemissa Beda *natus dicitur anno incarnationis dominicae sexcentesimo septuagesimo septimo. At hic calculus stare non potest. Quippe Beda Historiam gentis suae libris quinque compositam absolvit anno dominicae incarnationis DCCXXXI, signato in fine libri V. Ipsomet anno Epitomen suam absolvit, uti advertimus in nostro exemplari ms., in quo desinit Epitome in annum DCCXXXI his verbis: Anno DCCXXXI Berctoald archiepiscopus obiit. Eodem anno Tatvini consecratus archiepiscopus nonus Dorvernensis Ecclesiae, Edilbaldo rege Merciorum quintum decimum agente annum imperii. Haec de historia ecclesiastica, etc., ita ut ea quae in libris editis leguntur* [0009C] *de rebus per annos posteriores gestis, subdititia censenda sint. Eodem proinde anno DCCXXXI Historiam suam et Epitomen absolvit Beda. Porro Epitomen absolvit anno aetatis suae quinquagesimo nono. Sic enim paulo post praedicta scribit: Ex tempore accepti presbyteratus usque ad annum aetatis meae LIX, haec in Scripturam sanctam meae meorumque necessitati*

[0010A] *ex opusculis venerabilium Patrum breviter adnotare . . . curavi.* Quod si ab anno DCCXXXI retrogrado calculo numeres novem et quinquaginta annos aetatis, Bedae ortum anno DCLXXIII statuendum esse intelliges.

3. Natus, inquit Beda, in territorio monasterii beatorum apostolorum Petri et Pauli quod est ad Wirimuda et in Girvum, cum essem annorum septem, cura propinquorum datus sum educandus reverendissimo abbati Benedicto ac deinde Ceolfrido: cunctumque ex eo tempus vitae in ejusdem monasterii habitatione peragens, etc. Utrumque monasterium ae lificavit Benedictus seu Biscopus, Wiremuthense quidem anno DCCLXXIV, indictione II, anno IV imperii Egfridi regis ad ostium fluminis Wiri, teste Beda in libro I de Vita [0010B] S. Biscopi, saeculo II, ad annum 690, unde Wiremuthense dictum (nam mouth Anglis ostium significat), Girwense autem anno circa DCLXXX, siquidem ecclesia S. Pauli Girwensis anno XV Egfridi regis, Ceolfridi abbatis ejusdem ecclesiae conditoris anno IV dedicata est, prout eodem loci adnotavimus. Ex his conjicimus, Bedam non in Girwensi, sed in Wiremuthensi monasterio traditum fuisse Biscopo: tam etsi postea apud Girvum cum Ceolfrido mansit, ibidemque diem supremum explevit. Et certe una erat utriusque loci pax et concordia, eadem perpetua familiaritas et gratia, inquit Beda in eodem libro: adeo ut unum monasterium tum propter locorum viciniam, tum maxime ob unum idemque regimen, mutuumque monachorum consensum et commercium [0010C] passim ab ipso dicatur. Regulam S. Benedicti in utroque illo coenobio a primordiis viguisse manifeste demonstratum est in Observationibus ad Biscopi Vitam ex ipsius Bedae verbis, quo auctore discimus Biscopum morti proximum discipulis suis praecepisse, ut juxta regulam magni quondam abbatis Benedicti et juxta privilegii sui decreta dignum successorem eligerent: quod etiam Ceolfridus abbas regimen [0011A] abdicaturus monuerit. Et Alcwinus in epistola 49 Wirenses et Girwenses monachos exhortans, ut regularis vitae observationem a Benedicto et Ceolfrido statutam diligentissime custodirent, addit: Regula S. Benedicti in conventu fratrum propria exponatur lingua, ut intelligi possit ab omnibus. Cum ergo Beda cunctum, ut ipse ait, vitae suae tempus in alterutro monasterio peregerit, eum Benedictinis paruisse institutis inficiari nemo potest. Quamobrem vero passim presbyter, non monachus appelletur, dicemus inferius, quanquam S. Bonifacius martyr in epist. 9 ad

Huetbertum abbatem Wiremuthensem, aliqua de opusculis sagacissimi investigatoris Scripturarum Bedae monachi postulat.

II. Exercitia, studia maxime Scripturarum, praeceptores.

[0011B]

4. Quid rei egerit Beda in monasterio suo, nobis aperit in Epitome sua his verbis: *Cunctum ex eo tempus vitae in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis Scripturis operam dedi: atque inter observantias disciplinae regularis et quotidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui. Summa ergo haec vitae ipsius fuit, meditatio et studium Scripturarum, cui tantum impendebat temporis discendo, docendo et scribendo, quantum sibi post disciplinae regularis et officiorum divinorum pensum supererat. Quo magis mirandum est, hominem tantum tot rebus impeditum, nec posthabuisse status sui officia, a quibus facile eximi potuisset; nec tamen minus [0011C] a summis viris aut didicisse, aut scripsisse. Beda monachus erat, inquit Gaufridus Boussardus, per dies et noctes cum fratribus suis jugi psallentio inuigilans; ac veluti nihil oraret, studiis litterarum semper incumbens. Ejus vitam si consideres, nihil ipsum litteris indulsisse; si studia, nihil orationi impendisse judicabis. Ita ille in epistola ad Petrum Securibilem de editione Commentarii in Apostolum a Beda ex Augustini operibus deflorati. Utinam etiam pia haec mentis agitatio ad multos derivetur Bedae exemplo! cui post monastica exercitia id solum cordi fuit, meditari Scripturas, discere, docere et scribere. Quanquam utriusque istius coenobii monachi non solis Scripturas, discere, docere et scribere. Quanquam utriusque istius coenobii monachi non solis animi actionibus exercebantur, siquidem Biscopius abbas, teste Beda in ipsius Vita, *fratrum simillimus aliorum, [0011D] ventilare cum eis et triturare, oves vitulasque mulgere, in pistrino, in horto, in coquina, in cunctis monasterii operibus jocundus et obediens gaudebat exerceri. Et Beda ipse tametsi fortasse exterioribus officiis minus occupatus, tamen amanuensis et exscriptoris laborem non defugiebat ut inferius videbimus num. 8.**

5. Nullum fuit artis aut disciplinae genus, in quo vir discendi avidus non fuerit diligentissime versatus: in cujus rei subsidium praeter Latinam, etiam Graecam linguam comparaverat. Quod quidem mirum est in homine privato, et in extremis fere Britanniae recessibus

intra monasterii parietes consistente. Omnem vero studiorum suorum rationem in [0012A] Scripturae sacrae interpretationem conferebat. Huc vigilias suas, huc lucubrationes dirigebat, quo posset vel in suo, vel in discipulorum animis tam sanctum et laudabile studium promovere. In libro de Arte metrica sic Cuthbertum discipulum suum affatur in fine: *Haec tibi, dulcissime fili et conlevita Gutherte, diligenter ex antiquorum opusculis scriptorum excerpere curavi; et quae sparsim reperta diutino labore collegeram, tibi collecta obtuli; ut quemadmodum in divinis litteris statutisque ecclesiasticis imbuere studui, ita etiam metrica arte, quae divinis non est incognita libris, te solerter instruerem. Cui etiam de figuris vel modis locutionum quae a Graecis schemata vel tropi dicuntur, parcum subjicere libellum non incongruum duxi: tuamque dilectionem [0012B] sedulus exoro, ut lectioni operam impendas illarum maxime litterarum, in quibus nos vitam habere credimus sempiternam. Et in libro de Schematis Scripturae: Sed ut cognoscas, dilectissime fili, cognoscant item omnes qui haec legere voluerint, quod sancta Scriptura caeteris omnibus scripturis, non solum auctoritate, quia divina, vel utilitate, quia ad vitam ducit aeternam; sed et antiquitate et ipsa praeeminet positione dicendi: ideo placuit mihi collectis de ipsa exemplis ostendere, quia nihil hujusmodi schematum sive troporum valeant praetendere ullis saeculis eloquentiae magistri quod non in illa praecesserit. Neque res quantumlibet minutissimas, si modo ad sacrae Scripturae intelligentiam conducere poterant, insuper habebat. Hinc est quod libellum de [0012C] Indigitatione, seu de ratione numerandi per digitos composuit. Neque enim, inquit, contemnenda parvique pendenda est regula, cujus omnes pene sacrae expositores Scripturae non minus quam litterarum figuras monstrantur amplexi.*

6. Plures habuit praeceptores Beda, in his Trumberhtum monachum, Ceaddae Liccildfeldensis episcopi discipulum, quem unum fuisse de iis qui se in Scripturis erudiebant, fatetur Beda in Historiae lib. IV, cap. 3. Sunt qui eum Joannis de Beverlaco episcopi Hagustaldensis discipulum aiunt, rectius Joannis archicantoris Romani fuisse dixeris. Nam Biscopos, testante Beda tum in Hist. lib. IV, cap. 18, tum in ipsius Biscopos Vita, ordinem cantandi, psallendi, atque in ecclesia ministrandi juxta morem Romanae [0012D] institutionis suo monasterio contradidit, postulato videlicet atque accepto ab Agathone papa, archicantore ecclesiae B. apostoli Petri et abbate monasterii B. Martini Joanne, quem sui futurum magistrum monasterii Britannias, Romanum Anglis adduceret. Qui illo perveniens, non solum viva voce quae Romae didicit ecclesiastica discentibus tradidit, sed et

non pauca etiam litteris mandata reliquit, quae hactenus in ejusdem monasterii bibliotheca memoriae gratia servantur. Nec dubium quin aliquos audierit praeceptores ex discipulis Theodori et Cantuariensis episcopi et Hadriani abbatis, qui, litteris sacris simul et saecularibus abundanter ambo instructi congregata discipulorum caterva scientiae salutaris quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant: ita ut etiam me [0013A] tricae artis, astronomicae et arithmeticae, ecclesiasticae disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent, inquit Beda in Hist. lib. IV, cap. 2.

III. Ordinatio, doctrina, reverentia erga Patres.

7. Decimo nono vitae meae anno, inquit Beda in Epitome, diaconatum, tricesimo gradum presbyteratus, utrumque per ministerium reverendissimi episcopi Joannis, jubente Ceolfrido abbate suscepi. Is est Joannes Hagustaldensis primum episcopus factus circiter annum DCXXCVII, principio regni Aldfridi Northanimbrorum regis, teste Beda lib. V, cap. 2, deinde vero archiepiscopus Eboracensis post Bosam anno circa DCCIV mortuum. Porro mansit in episcopatu, ait Beda, lib. V, cap. 6, annis triginta tribus; postea ordinato [0013B] in episcopatum Eboracensis Ecclesiae Wilfrido presbytero suo secessit ad monasterium a se conditum in silva Deirorum; mortuus demum anno incarnationis dominicae DCCXXI, quo anno de ipso egimus. Annum quo Beda diaconus initiatus est, illigamus aerae Christianae anno DCXCI. Presbyteratus gradum adeptus est anno DCCII, quo Joannes adhuc praeerat sedi Hagustaldensi, ad quam monasteria Wiremuthense et Girwense tum pertinuisse videntur, antequam episcopatus Dunelmensis erectus esset. Nam praeter Bedae ordinationem a Joanne Hagustaldensi episcopo factam, id suadet auctoritas Accae episcopi in ipsum Bedam, qui hortante et compellente Acca complures lucubrationes suas aggressus est. Acca vero cathedrae Hagustaldensi praefuit post Wilfridum [0013C] anno DCCIX defunctum, ut superius ad eundem annum vidimus. Mirum forsitan aliquibus videatur, quod Beda anno aetatis suae XIX ordinatus sit diaconus, cum canones annum vicesimum quintum praescribant. Verum nonnunquam ob sanctimoniam ordinandorum dispensabant episcopi, uti in SS. Germano Parisiaca urbis episcopo, Sequano, aliisque advertere licet.

8. *Ex tempore accepti presbyteratus, pergit Beda in Epitome, usque ad annum aetatis meae quinquagesimum nonum haec in Scripturam sacram meae meorumque necessitati ex opusculis breviter adnotare, sive etiam ad formam sensus et interpretationis eorum superadjicere curavi. Hinc intelligimus, Bedam non ante annum aetatis tricesimum libris scribendis dedisse [0013D] operam. Qua in re Accam Hagustaldensem episcopum praecipue hortatorem et incitatorem habuit, cujus exstat epistola Bedae inscripta ante ipsius Bedae commentaria in Evangelium Lucae hoc exordio: Reverendissimo in Christo fratri et consacerdoti Bedae presbytero Acca perpetuam in Domino salutem. Saepe quidem tuae sanctae fraternitati et absens scribendo, et colloquendo praesens suggessi, ut post expositionem Actuum apostolorum, in Evangelium quoque Lucae scribere digneris. Quod ipse hactenus verecunda excusatione differre quam facere maluisti, attestando te duas maxime ob causas a tentando hoc opere deterritum: quia videlicet et ipsum opus arduum, et a sanctissimo ac doctissimo antistite Ambrosio sit praeoccupatum. Et quia Beda reponebat timere se, [0014A] ne in reprehensionem studii veterum nova condere putaretur; objectioni Acca facit satis, subditque: Volo enim, completo a te per Dei auxilium opere quod postulo, hanc simul epistolam in capite praeponi, te non ob aliam quam condescensionis fraternae gratiam in Lucam scribere rogatum: ut qui ob teneritudinem ingenii sublimia vel difficilia capere nequeunt, haec simpliciori stylo exposita facilius apprehendant. Et post pauca: Credo etiam tuo vigilantissimo studio, qui in lege Dei meditanda dies noctesque ducis pervigiles, nonnullis in locis quae ab eis (Patribus) intermissa sunt, quid sentiri debeat, Auctor lucis aperiet. Justum namque satis est, et supernae pietatis atque aequitatis moderamini conveniens, ut qui neglectis ad integrum mundi negotiis aeternum verumque sapientiae [0014B] lumen indefessa mente persequeris; et hic fructum intelligentiae purioris assequaris, et in futuro ipsum, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi, Regem in decore suo mundo corde contempleris. At quia haec in Bedae honorem magnificentius (uti ipse sentiebat) dicta esse videbantur; humili epistola respondet in hunc modum: Domino beatissimo et nimium desiderantissimo Accae episcopo Beda humilis presbyter in Domino aeterno salutem. Mira vere est et vera mire doctoris egregii sententia, quia charitas omnia credit, omnia sperat. Datis namque ad me epistolis, ut aliqua tibi scribam rogare te dicis: et*

inter rogandum, necdumque meae consensionis accepto responso, quaesitis adhuc opusculis quasi jam acquisitis ac perfecte consummatis, praefationis signaculum [0014C] condis. Nondum fundamine jacto, non allata saltem materia, ipse quasi completo jam tanti laboris aedificio, claves quibus introitus muniatur dirigis, ut pudeat non cito subire opus, quod cito subeundum, citius explendum fides amica praesumat. Et post verum: Unde et ego mox lectis tuae dulcissimae sanctitatis paginulis, injuncti me operis labori supposui: in quo (ut innumera monasticae servitutis retinacula praeteream) ipse mihi dictator, simul notarius et librarius existerem. Qua in re miranda sane tanti viri modestia, qui tantis rebus dignus et tam arduis occupatus studiis, scriptoris amanuensis operam non subterfugit, nec innumera monasticae servitutis retinacula. Pergit ipse in eadem epistola: Nonnulla etiam quae (ut verbis tuae sanctitatis loquar) [0014D] mihi Auctor lucis aperuit, proprii sudoris indicia, ubi opportunum videbatur, adnexui, qui in legis divinae meditatione, etsi non (ut ipse scripsisti) dies noctesque pervigiles ducere sufficio, non parum tamen studii me in Scripturis impendisse non dubito. Eodem Acca auctore scripsit Beda duos commentariorum libros in Hexaameron, tum etiam libros sex in Samuelem, tum expositionem in Esram, ex quibus praefatio in Hexaameron, non abbati Accae, ut in editis libris, sed antistiti Acca inscribi debent, ut praefereunt mss. Codices, in quibus Acca seu Accan sine flexione quocunque casu exprimitur.

9. In omnibus vero lucubrationibus suis Beda doctrinae SS. Patrum addictissimus fuit, ita ut non tam nova opera cudisse, quam ex ipsorum monumentis [0015A] collectanea excerpsisse videatur. Sic commentaria in Hexaameron ex Patrum Basilii, Eustathii, Ambrosii et Augustini operibus defloravit. Sic librum prolixiorum de temporum Ratione perspectis Patrum venerabilium scriptis edidit, quod etiam praestitit tum in libro Quaestionum XXX, quibus vestigia Patrum sequens satisfacere studuit; tum in expositione in Canticum canticorum, ut ipse in prooemio affirmat. Certe in expositione in Lucae Evangelium, aggregatis hinc inde quasi insignissimis ac dignissimis tanti muneris artificibus opusculis Patrum, quid B. Ambrosius, quid Augustinus, quid denique Gregorius suae gentis apostolus, quid Hieronymus sacrae interpretes historiae, quid caeteri Patres in Lucae verbis senserint, quid dixerint, diligentius inspicere satagit. Et in expositione [0015B] in Marci Evangelium, maxime quae in Patrum venerabilium exemplis invenit, hinc inde collecta

ponere curavit, lectorem obsecrans, ut si haec opuscula transcriptione digna duxerit, adnotationem nominum eorum quae in margine apposita sunt, diligens scriptura conservet. Quo iniquior in virum modestissimum Desiderius Erasmus, qui in adnotationibus ad Marci cap. XIV suggillat Bedam ob dissimulatum (ut putat) Hieronymi nomen, dum locum ex Hieronymi commentariis in Matthaeum Beda transcribit in Marcum, quasi novi commenti gloriolam ex veterum scriptis suffurari voluerit. At longe alia mens homini, ut vidimus. E Patribus Augustinus potissimum Bedae in deliciis fuit: adeo ut continuam in Pauli Epistolas expositionem ex solis tanti doctoris verbis composuerit. [0015C] Hoc se auctore tueretur adversus nonnullos conquerentes, quare in expositione Apocalypsis, ubi ad quatuor animalia ventum est, nova interpretatione Matthaeum in leone, Marcum in homine designatum dixisset: cum nonnulli contra Matthaeum homini quasi de Domino scribere incipiat; Marcum leoni, in quo vox in deserto rugientis audiat, assignent. Sic enim ipse reponit in epistola ad Accam episcopum commentario in Lucam praefixa: Quod vero ais movere quosdam, quare in Apocalypsi nova interpretatione Matthaeum leoni, Marcum homini assignaverim; intueri debuerant quicumque illi sunt quos hoc movet, quod non in hoc mea nova, sed antiqua Patrum explanatione traditum dixi. Neque enim mihi a meipso ita visum, sed [0015D] ita a B. Augustino expositum fuisse memoravi, nimirum in libro I de Consensu evangelistarum, cap. 6, ut postea probat.

IV. An Beda Romam a Sergio vocatus, an Eboraci praeceptor, et quos discipulos habuerit.

10. Tantam existimationem ingenii sui monumentis Beda obtinuit etiam apud exteros, ut ipsum Sergius pontifex Romanus Romam arcessivisse dicatur: cujus rei epistolam a Sergio scriptam profert Willelmus Malmesburiensis monachus in libro I de Regib. Angl., cap. 3, sub hac forma.

Sergius episcopus, servus servorum Dei, Celfrido religioso abbati salutem. Quibus verbis ac modis clementiam Dei nostri atque inenarrabilem providentiam possumus effari, et dignas gratiarum actiones pro [0016A] immensis circa nos ejus beneficiis persolvere, qui in tenebris et umbra mortis positos ad lumen scientiae producit. Et infra: Benedictionis interea gratiam quam nobis per praesentem portitorem tua misit devota religio, libenter et

hilari animo, sicuti ab ea directa est, nos suscepisse cognosce. Opportunis ergo ac dignis amplectendae tuae sollicitudinis petitionibus arctissima devotione faventes, hortamur Deo dilectam tuae religiositatis bonitatem, ut quia exortis quibusdam ecclesiasticarum causarum capitulis non sine examinatione longius innotescendis opus nobis sunt ad conferendum arte litteraturae imbuti; sicut decet Deo devotum auxiliatorem sanctae matris universalis Ecclesiae, obedientem devotionem huic nostrae hortationi non desistas accommodare: sed absque aliqua remotione religiosum Dei famulum Bedam venerabilis monasterii tui presbyterum, [0016B] ad limina apostolorum principum Petri et Pauli amatorum tuorum ac protectorum, ad nostrae mediocritatis conspectum non moreris dirigere: quem favente Deo tuis precibus non diffidas prospere ad te redire peracta praemissorum capitulorum cum auxilio Dei desiderata solemnitate. Erit enim, ut confidimus, etiam cunctis tibi creditis profuturum, quidquid Ecclesiae generali claruerit per ejus praestantium impertitum.

Exclamat hoc loco Willelmus: *Ita jam celebris erat Bedae fama, ut in quaestionibus enodandis indigeret eo sublimitas Romana.* Bedam tamen non vertisse patrium solum, satis intelligitur ex ipsius Epitome, ubi *cunctum ab infantia tempus vitae suae in sui monasterii habitatione peractum* a se affirmat. Est etiam [0016C] nonnihil suspicionis in praedicta epistola: tum quia vix Beda presbyter ordinatus est ante mortem Sergii papae anno DCCI demortui, tum quia libris scribendis vacare coepit a tempore suscepti presbyteratus, quibus factum est ut fama ipsius ad externos spargeretur. Dignus quidem fuit Beda quem consulerent Romani pontifices, sed interest certa secernere ab incertis. Sane Bedam nunquam adiisse Romanam urbem vel inde recte colligit Baronius, quod ea quae ad texendam suae gentis historiam Roma expetere opus erat, non a se ablata, sed opera Nothelmi qui Gregorio papa II Romam petierat, se accepisse testatur in epistola ad Ceolvulfum regem Historiae suae praefixa. Quanquam reponi potest, Bedam eo temporis quo Sergii jussu Romam adierit, nondum de scribenda [0016D] Historia cogitantem, de monumentis huic consilio necessariis non fuisse sollicitum: nec brevissimum tempus quod insumpserit in Romanam profectionem obstare quominus vere dici possit, *cunctum tempus vitae suae in sui monasterii habitatione peregissee*. Certe Beda testatur in lib. II Hist. monasterii sui *monachos exinde Romam missos tempore papae Sergii*, a quo privilegium obtinuerint. Utut res se habeat, fabulosum est id quod legisse me memini tum in quodam monasterii Ursicampi

apographo, tum etiam in Glossario Spelmanni voce *Venerabilis*, Bedam scilicet Romam profectum enodasse inscriptionem quamdam a nullo intellectam, quae *Portae ferreae* insculpta erat in hunc modum: *P. P. P. S. S. S. R. R. R. F. F. F.* eamque sic reddidisse: *Pater Patriae Perditus est. Salus [0017A] Secum Sublata est. Ruet Regnum Romae, Ferro, Flamma, Fame.* Qua ex interpretatione *Venerabilis* nomen senatus populiue Romani decreto meruerit. Nugae.

11. Venerabilis Beda plurimam aetatis suae partem transegit in monasterio suo, ubi tot fere discipulos habuit quot monachos, id est sexcentos, tot enim in Wiremuthensi et Girwensi congregatione coenobitae degebant, imo etiam alios ex diversis monasteriis confluentes, ut ipsius eruditione proficerent. Istic auditores habuit Eusebium seu Huethbertum (nam binominis erat, ut patet ex praefatione ad lib. IV in Samuelem), postea abbatem Wiremuthensem, cui *librum de Ratione temporum et Explanationem in Apocalypsin*; Cuthbertum Huethberti successorem, cui [0017B] *librum de Arte metrica* nuncupavit; Constantinum, ad quem exstat libellus de numerorum Divisione; Nothelmum primo presbyterum Londinensem, dein episcopum Cantuariensem, quo petente edidit *librum Quaestionum XXX* in libros Regum; et alios, quorum nomina nobis ignota. Nec tamen intra monasterii sui cancellos ita sese continuit, ut foras prodierit nunquam. Nuper e tenebris eruta est ipsius epistola ad Egbertum Eboracensem archiepiscopum adversus corruptos sui saeculi mores, in qua huic praefatur: *Memini te hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in monasterio tuo demorarer, quod hoc etiam anno velles, cum in eundem devenires locum, me quoque ob commune legendi studium ad tuum accipere colloquium.* Id intelligendum videtur [0017C] de monasterio Eboracensis Ecclesiae, in quo Egbertus adhuc monachus, Ceolwlfi Northanimbrorum regis consanguineus, Bedam praeceptorem habuisse fertur in Vita Alcwini abbatis. Hinc Alcwinus a nonnullis inter Bedae numeratur discipulos, eo quod sub Egberti jam episcopi disciplina fuerit institutus, id quod in epistola quadam ad Carolum Magnum testatur, cuius fragmentum refert Willelmus Malmesburiensis monachus in lib. I de Regib. Angl., cap. 3, aut forte *Albinum Flaccum* seu Alcwinum Caroli Magni praeceptorem confundunt cum *Albino abbate*, cuius Beda in Historiae eccles. prologo meminit.

V. Bedae sanctimonia, modestia.

12. Porro de vitae illius sanctitate, inquit Willelmus [0017D] Malmesburiensis, lib. I de Regib. Angl., cap. 3, dubitare quemquam arcet illius dicti irrefragabilis veritas, quod protulit mundo divinae sophiae majestas: In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis (Sap. I, 4). Quod de mundana sapientia profecto non dicit, quae indifferenter hominum cordibus illabitur, et qua creberrime pessimi nullasque ad extremum diem ponentes metas, sceleribus pollere conspiciuntur: sed illam sapientiam nominat quae disciplinae effugiet fictum, et quae separat se a cogitationibus quae sunt sine intellectu; intellectum dico bene vivendi et bene dicendi. Emundabat ergo ecclesiasticus orator prius conscientiam suam, ut sic accederet ad recludendam mysticorum scriptorum intelligentiam. Quomodo enim fieri potest [0018A] ut serviret vitiis, qui medullas intimas hauriret, qui totas cogitationes consumeret in Scripturarum expositionibus? Nam ut ipse fatetur in lib. III super Samuelem: expositiones suae si non aliud afferrent lectoribus emolumentum, hoc sibi non mediocriter valerent, quod dum hoc omni studio agebat, lubricum saeculi et inanes cogitationes post tergum ponebat. Defaecatus ergo vitiis subibat in interiora velaminis, quae intus acceperat animo foras efferens sermone castigato. De ejus sanctitate plura inferius.

13. Modestiam viri satis indicat liber Retractationum ab ipso editus in Acta apostolorum, exemplo eximii doctoris ac pontificis Augustini. Quod quidem praestitit, maxime vel addendi quae minus dicta, vel emendandi quae secus quam placuit dicta videbantur. [0018B] In quo etiam, inquit, quaedam quae in Graeco sive aliter, seu plus aut minus polita vidimus, breviter commemorare curavimus, quae utrum negligentia interpretis omissa vel aliter dicta, an incuria librariorum sint depravata sive relictas, nondum scire potuimus; namque Graecum exemplar fuisse falsatum suspicari non audeo. Unde lectorem admoneo, ut haec ubicunque fecerimus, gratia eruditionis legat, non in suo tamen volumine velut emendatos interserat, nisi forte ea quae in Latino Codice suae editionis antiquitas sic interpretata repererit. Ex hoc modestiae affectu Beda non propriam in exponendis Scripturis sententiam, sed scita sanctorum Patrum exprimere studuit. Id jam pluribus demonstratum superius. Hinc in Retractationibus ad Actus apost. cap. II, ubi de linguis apostolorum [0018C] agitur: Scio, inquit, me reprehensum a quibusdam, quod hanc sententiam duobus modis posse intelligi dixerim, vel potius qualiter intelligenda sit quaesierim. Quibus

breviter respondeo, quod omne quidquid de eadem sententia in praesenti meo volumine scripsi, non hoc ex proprio sensu protuli, sed ex verbis sancti et irreprehensibilis per omnia magistri, hoc est Gregorii Nazianzeni.

VI. Zelus pro veritate, fide, et puritate morum.

14. Nec tamen homo veritatis amantissimus sic in auctoritate majorum totus erat, ut quidquid illi dixissent nullo delectu sibi affirmandum esse putaret. Noverat praeclaram Augustini sententiam in epistola 19 ad Hieronymum: *Solis eis Scripturarum libris qui [0018D] jam canonici appellantur didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque praepolleant, non ideo verum putem, quia ita illi senserunt, sed quia mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt.* Isidorum Hispalensem episcopum secutus erat Beda, dum in Commentario in Acta apost. cap. I scripsit, Simonem Zelotem eundem esse qui post Jacobum fratrem Domini Hierosolymorum rexit Ecclesiam, ac sub Trajano crucis martyrio coronatum fuisse, cum centum et viginti esset annorum. Quod tamen in retractationibus suis in dubium revocat, tametsi non adhuc constanter negare audeat. Subdit de Hieronymi [0019A] auctoritate. *Scripsi in eodem opere, commentarium Hieronymi secutus, et de Juda fratre Jacobi, qui etiam Thaddaeus vocabatur, missum eum ad Abgarum fuisse regem Osroenae, ut ecclesiastica tradiderit historia. Sed diligentius postmodum ipsam historiam ecclesiasticam inspiciens, reperi non ibi esse scriptum quia Thaddaeus apostolus unus ex duodecim, sed Thaddaeus unus ex septuaginta discipulis ad sanandum memoratum regem fuerit destinatus.* Tum subinfert in sui excusationem: *Non autem mihi imputandum errorem reor, ubi auctoritatem magnorum sequens doctorum, quae in illorum opusculis inveni, absque scrupulo suscipienda credidi.* Et in ejusdem libri Retractat. cap. 8 rejicit librum de Dormitione B. Mariae ex persona Melitonis Asiae episcopi inquit, *quia nonnullos novi praefato volumini contra auctoritatem beati Lucae incauta temeritate assensum praebere.* Possunt et alia adduci testimonia, quibus probemus Bedam non ita credulum ac praecipitis

fuisse iudicii in scribenda Historia sua: cum etiam in scriptis Patrum delectum ac censuram adhibuerit. Lege ipsius praefationem Historiae ad Ceolwlfum regem, in qua quibus auctoribus res a se relatas didicerit, declarat.

15. Nec minor fuit in eo zelus pro fide catholica, cujus tuendae studio expositionem in Cantica canticorum aggressus est. Audi verba ejus in libri primi exordio. *Scripturus juvante gratia superna in Cantica canticorum, primo admonendum putavi lectorem, ut opuscula Juliani Celanensis episcopi a Campania, quae [0019C] in eundem librum confecit, cautissime legat, ne per copiam eloquentiae blandientis in coenam incidat doctrinae nocentis: sed ut dici solet, ita carpat botrum, ut et spinam caveat, id est, in dictis ejus sanos sensus scrutetur et eligat, et non minus vitet insanos. Est enim homo ut rhetor peritissimus, ita gratiae Dei post Pelagium impugnator acerrimus: ut apertius scripta ejus, quibus contra strenuissimum ejusdem gratiae propugnatorem Augustinum insanivit, ostendunt. Et infra: Sed et in alio libro quem ad Demetriadem virginem Christi de Institutione virginis scripsit, haec eadem de potentia liberi arbitrii quomodo sentiat pandit. Quem videlicet librum nonnulli nostrum studiose legentes, sancti et catholici doctoris Hieronymi esse temere arbitrantur: minime pervidentes, quod et suavitas eloquentiae [0019D] demulcentis, et haereseos perversitas seducentis, manifeste probat hoc illius opusculum non esse. Postea Juliani (ut putat) fragmenta refert ac refutat Beda, vere doctoris catholici gerens officium, quo lectores incautos adversus male blanda haeretici eloquia praemuniret. Ex hoc fidei catholicae studio factum est, ut cum aliquando nominis haeretici labem sibi inuri audisset, exhorruerit totus, et mox ad sui defensionem calamum arripuerit. Exstat hac de re epistola ad Plewinam monachum a Waraeo nuper edita, cujus hoc exordium. Venit ad me ante biennium, frater amantissime, nuntius tuae sanctitatis, qui pacificae quidem salutationis a te laetissima verba detulit, sed haec tristi mox admistione confudit, addendo videlicet, quod me audires a lascivientibus rusticis inter [0020A] haereticos per pocula decantari. Exhorruui, fateor, et pallens percunctabar, cujus haereseos argueret. Respondit, quia negarem in sexta aetate saeculi Dominum Salvatorem in carne venisse. Percunctari ergo coepi quomodo diceretur: utrum quod Dominus non venisset in carne, cum tamen sexta esset aetas: an quod Domino in carne veniente necdum sexta aetas veniret, vel certe aetas septima jam venisset, cum aperta ratione sexta aetas nonnisi ab ejus possit incarnatione coepisse. Deprehendique hoc, sive illud insimularetur, me in utroque sanae fidei et*

ecclesiasticae unitatis existere consortem. Dein causam suam strenue et nervose agit, sicque concludit epistolam: Obsecro sane ut has purgationis meae litteras religioso ac doctissimo fratri nostro David porrigas, quatenus eas ille coram venerabili [0020B] domino ac Patre nostro Wilfrido scilicet antistite legere possit; ut quoniam illo praesente atque audiente insipientius sum prius appetitus conviciis, ipso etiam nunc audiente ac dijudicante, quam immeritus eadem convicia sim perpessus appareat, etc. Is erat Wilfridus secundus, qui post Joannem Wilfridi senioris successorem sedi Eboracensi praefuit ab anno circa DCCXVII ad DCCXXXII.

16. Morum sanctimoniam quam in seipso exprimere toto animo studuit, etiam in aliis, quoad potuit, tum languentem excitare, tum violatam resarcire curavit. Hujus rei argumento est epistola illa, quam in extremo (ut conjicimus) morbo scripsit Egberhto post Wilfridum juniorem Eboracensi archiepiscopo in haec verba: *Dilectissimo ac reverendissimo antistiti [0020C] Ecberhto Beda famulus Christi salutem. Memini te hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in monasterio tuo demorarer, quod hoc etiam anno velles, cum in eumdem devenires locum, me quoque ob commune legendi studium ad tuum accipere colloquium. Quod si ita Deo volente posset impleri, non opus esset tibi haec per litteras scripta dirigere, cum possem liberius ore ad os loquens, quaeque velim sive necessaria ducerem, secreta tibi allocutione suggerere. Verum quia hoc ne fieret superveniens (ut nosti) corporis mei valetudo prohibuit; agere tamen quod potui, erga dilectionem tuam fraternae devotionis intuitu curavi, mittendo videlicet per litteras quod corporaliter veniendo per colloquutionem nequiveram, precorque te per Dominum, ne harum apices litterarum [0020D] arrogantiae supercilium esse suspiceris, sed obsequium potius humilitatis ac pietatis veraciter esse cognoscas. In consequentibus monet episcopum, ut gradum sacrosanctum sacrosancta operatione et doctrina confirmet. Deinde ante omnia ut ab otiosis se confabulationibus, obtrectationibus, caeterisque linguae indomitae contagiis pontificali dignitate coerceat; divinis autem eloquiis ac meditationibus Scripturarum linguam simul et mentem occupet, maxime legendis B. Pauli apostoli Epistolis ad Timotheum et ad Titum; sed et verbis sanctissimi papae Gregorii, quibus de vita simul et vitiis rectorum, sive in libro Regulae pastoralis, seu in homiliis Evangelii multum curiose disseruit. Praeterea habeat societatem eorum qui Christo fideli devotione famulantur. Quod non ita loquor, inquit, quasi*

te aliter facere [0021A] sciam: sed quia de quibusdam episcopis fama vulgatum est, quod ita ipsi Christo serviant, ut nullos secum alicujus religionis aut continentiae viros habeant. Ad haec, quia latiora sunt spatia locorum quae ad gubernacula tuae dioecesis pertinent, quam ut solus per omnia discurrere et in singulis viculis atque agellis verbum Dei praedicare, etiam anni totius emenso curriculo sufficiat, necessarium satis est ut plures tibi sacri operis adjutores asciscas, presbyteros videlicet ordinando atque instituendo doctores, qui in singulis vicis praedicando Dei verbo et consecrandis mysteriis coelestibus, ac maxime peragendis sacri baptismatis officiis insistant. In qua videlicet praedicatione populis exhibenda hoc prae caeteris omni instantia procurent, ut fidem catholicam quae apostolorum Symbolo continetur, et [0021B] Dominicam Orationem, omnium memoriae infigere curent; idiotas quidem haec ipsa sua lingua dicere ac sedulo decantare faciant. Amplius hortatur, ut plures consecret antistites, et enorme pondus ecclesiastici regiminis dividat in plures. Demum iterum inculcat, ut populis sufficientes doctores vitae salutaris adhibeat, et hoc eos inter alia discere faciat, quibus operibus maxime Deo placere, a quibus se debeant abstinere peccatis; quam frequenti diligentia signaculo se dominicae crucis suaeque omnia munire; quam salutare sit omni Christianorum generi quotidiana dominici corporis ac sanguinis perceptio, juxta quod Ecclesiam Christi per Italiam, Galliam, Africam, Graeciam, ac totum Orientem solerter agere noverat. Quod videlicet genus religionis, ait, ac Deo devotae sanctificationis tam longe a [0021C] cunctis pene provinciae nostrae laicis per incuriam docentium quasi peregrinum abest, ut hi qui inter illos religiosiores esse videntur, nonnisi in Natali Domini et Epiphania et Pascha sacrosanctis mysteriis communicare praesumant: cum sint innumeri innocentes et castissimae conversationis pueri ac puellae, juvenes et virgines, senes et anus, qui absque ullo scrupulo controversiae omni die dominico, sive etiam in natalitiis SS. apostolorum sive martyrum, quomodo ipse in sancta Romana et apostolica Ecclesia fieri vidisti, mysteriis coelestibus communicare valeant. Ipsi etiam conjugati, si quis sibi mensuram continentiae ostendat et virtutem castitatis insinuet, idem et licenter possint, et libenter facere velint. Vides quos ad frequentem sanctae Eucharistiae communionem admittendos velit [0021D] Beda, innocentes scilicet et castissimos quosque, etiam conjugatos, dummodo praescriptam castitatis conjugalis regulam servent.

VII. Bedae obitus, sepulcrum et epitaphium, sanctitas declarata, reliquiae.

17. Finem vivendi fecit Beda *die festo Ascensionis dominicae*, VII Kalend. Junii. Nam, teste Cuthberto monacho in epistola superius relata, *usque ad diem Ascensionis dominicae, id est septimo Kalendas Junii vitam ducebat*. Ne quis vero excluso Ascensionis die Bedam in vigilia ipsius festi obiisse dicat, occurrit eadem epistola, in qua Beda *feria quarta post horam nonam, id est, sub vesperam*, presbyteris monasterii sui accitis munuscula dedisse, et ad eos verba fecisse [0022A] dicitur. Et certe vetustis auctoribus persuasum fuit Bedam in ipso Ascensionis festo diem supremum explevisse. *Die Ascensionis*, inquit Willelmus Malmesburiensis monachus loco jam citato, *cum jam anima fragilem usum corporis exosa egredique gestiens palpigaret, contra Oratorium in quo consueverat orare, cilicio subjecto decumbens, illibato sensu et hilari vultu Spiritus sancti gratiam invitabat dicens: O rex gloriae, etc. Hac oratione finita spiritum efflavit*. Et Simeon Dunelmensis monachus seu potius Turgotus in libro II de Dunelmensi Ecclesia, cap. 14: *Obiit VII Kalend. Junii in Gyrwe, ibique sepultus est . . . transiit autem ipso die solemnii Ascensionis dominicae. Quo anno? Audi eumdem Turgotum. Anno autem dominicae incarnationis DCCXXXV, imperii autem Ceolwlf VII, [0022B] episcopatus vero Ethelwoldi anno XI, illa Ecclesiae catholicae lucerna ad eam quae se illuminaverat lucem, illa vena aquae salientis in vitam aeternam, ad fontem vivum Deum pervenit, defunctus anno aetatis suae quinquagesimo nono: ex quo autem rex Oswaldus et antistes Aidanus pontificalem cathedram et monachorum habitationem in Lindisfarnensi insula instituerant, anno centesimo primo; a constructione vero monasterii Petri apostoli in Wiramuthe LXXII; porro a Patris Cuthberti transitu LXIX anno. Annum mortis recte signat Turgotus, male aetatem Bedae, qui Historiam suam absolvit quidem Christi anno DCCXXXI, aetatis suae anno LIX, at cum superstes fuerit ad annum DCCXXXV, annos LXIII vixisse dicendus est. Eosdem assignat diem et annum Thomas Stubenius Dominicanus [0022C] in libro de Actibus pontificum Eboracensium. Et certe praedicto anno DCCXXXV dies Ascensionis dominicae incidebat in VII Kalendas Junias, cyclo lunari XI, concurrente V, epacta XXIII, die dominicae resurrectionis XV Kalendas Maias. Hinc corrigendus auctor libri de Vita Alcwini abbatis qui juxta quorumdam opinionem, affirmat Bedam nonagenarium decessisse anno DCCXXXI. Nec dubium quin interpolatio irrepserit in Bedae epistolam ad Wichredam presbyterum de verno*

aequinotio juxta Anatolium: qua in epistola adducitur exemplum de praesenti anno dominicae incarnationis DCCLXXVI, ad quem sine dubio Beda non pervenit, tum quia major centenario fuisset, tum quia S. Bonifacius Maguntinus antistes anno DCCLIV martyrio affectus, Bedam uti mortuum laudat [0022D] in suis epistolis, ut infra videbimus. Et certe si Beda diu vixisset post annum DCCXXI, ultra hunc annum produxisset Historiam suam. Non produxit vero, ut patet tum ex dicendis infra num. 29, tum ex Chronici Fontanellensis principatu Ludovici Pii scripti cap. 9 in haec verba: Venerabilis presbyter Beda Historiam ecclesiasticam, quam de gente sua, id est Anglorum composuerat, usque in hunc annum, quo caesus Ragenfredus, mirabili opere perduxit, et non multo post ad coelestia regna perrexit VII Kalend. Junii. In quodam Chronico de sex mundi aetatibus manu exarato principatu itidem Ludovici Augusti legi haec verba: Karlus Martellus annis XXVII dominatur Hujus anno XXII Beda presbyter Anglorum obiit.

18. *Sepultus in Gyowe, inquit Turgotus prior Dunelmensis, [0023A] in cujus videlicet Bedae honorem porticus ad aquilonalem plagam ecclesiae S. Pauli in Gyowe consecrata, venerandam fidelibus nominis ejus ibidem praestat memoriam. Ostenditur etiam locus hodie, ubi de lapide mansiunculam habens ab omni inquietudine liber sedere, meditari, legere, dictare consueverat et scribere. Et Willelmus Malmesburiensis monachus: Sepulta est cum eo omnis gestorum pene notitia usque ad nostra tempora. Adeo nullus Anglorum studiorum ejus aemulus, nullus gratiarum ejus sequax fuit, qui omissae monetae lineam persequeretur. Pauci quos aequus amavit Jesus, quamvis litteris non ignobiliter informati, vita tota ingratum consumpserunt silentium; alii vix primis labris illas gustantes, ignavum confoverunt otium. Ita cum semper pigro succederet pigrior, [0023B] multo tempore in tota insula studiorum detepuit fervor. Magnum ignaviae testimonium dabunt versus epitaphii sui, pudendi prorsus et tanti viri mausoleo indigni.*

**Presbyter hic Beda requiescit carne sepultus.
Dona, Christe, animam in coelis gaudere per aevum,
Daque illi sophiae debriari fonte, cui jam
Suspiravit ovans intento semper amore.**

Est et aliud genus epitaphii non ita impositum, quod ex Codice Thuaneo superius retulimus post Cuthberti epistolam.

19. Statim ab ipso obitu Venerabilis Beda *sanctus* habitus est et appellatus. S. Bonifacius in epistolis suis non semel *candelam Ecclesiae* nuncupat, Lullus Bonifacii successor *beatae memoriae Bedam*, in cujus *venerationem holosericam* vestem *ad ipsius reliquias* mittit. Eundem vocat *beatum Patrem*, ut postea videbimus. [0023C] Benedictus Anianae abbas, Bedae subpar, *ex dictis beati Bedae* versus quosdam refert in Concordia Regularum cap. 36, § 6. Alcwinus etiam in praefatione commentarii super Joannis Evangelio *beatum Bedam presbyterum* laudat, et in libris contra Felicem non semel. Hilduinus in epistola Areopagiticis praefixa ad Ludovicum Augustum, *Bedam* itidem *sanctum* et *venerabilem* vocat. Hincmarus Rhemorum archiepiscopus uno post Bedam saeculo, eundem *sanctum* semel et iterum cognominat, nimirum in epistola nomine synodi Tusiensis ad Rodulfum Bituricensem et Froterium Burdigalensem antistites, et in libro de Praedestinatione, cap. 9. Notkerus Balbulus in Martyrologio XIII Kalend. April. *Sanctum Bedam* [0023D] *presbyterum* laudat. Quin etiam in Fuldensi monasterio ara sancto Bedae erecta fuit ineunte saeculo IX, teste HRabano Mauro in inscriptione 39 *ad altare S. Benedicti in crypta occidentali*, cujus hic versus:

Cuthbertus, Beda hic, Aequitiusque manent.

In Litaniis ab Hartmanno Sancti-Gallensi monacho metricè eodem saeculo compositis, apud Canisium tomo V *sanctus Beda* recensetur post S. Pachumium.

Pachumius, Beda, Attala, Pafnutius.

Certe Elfredus presbyter Dunelmensis, referente Turgoto in lib. III Hist. Dunelm. cap. 7, *ad monasterium quod est in Gyroum, ubi Bedam doctorem conversatum, defunctum et sepultum noverat, singulis annis adveniente anniversaria dormitionis ejus die* [0024A] *venire, ibique precibus et vigiliis solebat insistere*. Vivebat porro presbyter ille Eadmundo episcopo Dunelmensi, qui anno MXX electus est.

20. Is est Elfredus qui sancti Bedae reliquias clanculum suffuratus, Dunelmum transtulit. *Unde saepius a suis familiariter requisitus, ubinam Venerabilis Bedae ossa requiescerent, certus de re inquisita solitus erat respondere: Hoc, inquit, nemo me certius novit. Firmum, o dilectissimi, et*

procul omni dubio certum habeatis, quod eadem theca quae sacratissimum corpus Patris Cuthberti servat, etiam ossa venerandi doctoris et monachi Bedae contineat. Anno MLIV, cum S. Cuthberti corpus incorruptum e loculo extraheretur, et ossa Venerabilis Bedae quae una cum illius corpore hospitium habuerant, pariter continebat sacculus [0024B] de lino, ut in historia translationis S. Cuthberti alias videbimus. Quae Bedae ossa a caeteris reliquiis segregata, in ligneo locello inveniebantur locata, inquit Turgotus. Hugo Dunelmensis episcopus anno MCLIV electus, feretrum nimis pretiosum, auro purissimo et argento mundissimo optime fabricatum, lapidibusque pretiosis opere mirifico adornatum construxit, in quo viri venerabilis Bedae presbyteri et Girwensis monachi ossa cum multorum aliorum sanctorum reliquiis collocavit, sicuti in appendice ad Turgotum legitur. Joannes Spedus in Theatro Britanniae, ubi de episcopatu Dunelmensi, scribit Bedae monumentum marmoreum in occidentali templi Dunelmensis parte etiam nunc exstare. Et tamen in Monastici Anglic. tomo I, ossa Venerabilis Bedae, Biscopi, S. Hesterpini, Sigfridi et [0024C] Herberti Wiornensium abbatum in Glastoniensi ecclesia haberi dicuntur.

VIII. Bedae varia elogia, cur et quando Venerabilis dictus.

21. Nemo fere veterum scriptorum sine laude Bedae meminit. Eum pluribus epistolis commendat S. Bonifacius Maguntinus antistes, epistola 8 ad Egbertum Eboracensem pontificem: *Praeterea ut mihi de opusculis Bedan lectoris aliquos tractatus conscribere et dirigere digneris, quem nuper (ut audivimus) divina gratia spirituali intellectu ditavit, et in vestra provincia fulgere concessit: et ut candela quam vobis Dominus largitus est, nos quoque fruamur.* Idem habet epistola 9 ad Huetbertum Wiremuthensis et Girwensis monasteriorum abbatem. Sic vero epistola 85 ad eundem Egbertum: *Modo inhianter desiderantes [0024D] flagitamus, ut nobis ad gaudium nostri moeroris eo modo quo antea jam fecistis, aliquam particulam vel scintillam de candela Ecclesiae, quam illuxit Spiritus sanctus in regionibus vestris, destinare curetis, id est, de tractatibus quos spiritalis presbyter et investigator sanctarum Scripturarum Beda reserando composuit: maxime autem si fore possit, quod nobis praedicantibus habile, et manuale, et utilissimum esse videtur, super Lectionarium anniversarium et Proverbia Salomonis, quia commentarios super illa edidisse audivimus.* Eodem spectat Bonifacii epistola 150 ad

Cuthbertum abbatem Huetberti successorem. Hic observare juvat, Bonifacium ab aliis non ab ipso Beda petere ipsius lucubrationes, eumque *nuper* fulsisse in provincia Northanimbrorum: ut dubium non sit, [0025A] praedictas Bonifacii epistolas post Bedae obitum scriptas fuisse.

22. Non minori venerationis studio affectus est Lullus Bonifacii successor adversus Bedam. Id testatur Bonifaciana Lulli epistola 109 ad Coenam episcopum Anglum. *Obsecro ut quemlibet horum librorum acquiras, et nobis mittere digneris, quos beatae memoriae Beda presbyter exposuit, ad consolationem peregrinationis nostrae, id est, in primam partem Samuelis usque ad mortem Saülis libros quatuor, sive in Esdram et Neemiam libros tres, vel in Evangelium Marci libros quatuor.* Eidem Lullo Gutbertus seu Cuthbertus abbas Wiremuthensis post Huetbertum (cujus Cuthberti de Bedae obitu scripta epistola videtur esse fetus) dirigit epistolas duas, quae inter Bonifacianas [0025B] sunt ordine 89 et 95. In priore Cuthbertus Lullo rescribit his verbis: *Gratanter quidem munuscula tuae charitatis suscepi, et eo gratantius, quo te haec intimo devotionis affectu mittere cognovi, id est, holosericam ad reliquias beatae memoriae Beda magistri nostri, ob recordationem et illius venerationem mittere destinasti. Et rectum quidem mihi videtur, ut tota gens Anglorum in omnibus provinciis ubicunque reperti sunt, gratias Deo referant, quia tam mirabilem virum, praeditum diversis donis, tamque ad exercenda dona studiosum, similiterque in bonis moribus viventem Deus illis in sua natione donavit: quia per experimentum ad pedes ejus nutritus hoc quod narro didici.* Et infra: *Nunc vero quia rogasti aliquid de opusculis beati Patris, cum meis pueris juxta vires quod potui, tuae dilectioni [0025C] praeparavi, libellos de viro Dei Cudberto metro et prosa compositos.* Et in epist. 95, *librum quem clarissimus Ecclesiae Dei magister Beda de aedificio templi composuit, ad consolationem tuae peregrinationis mittere curavi.*

23. Pluribus aliis elogiis celebratur Beda ab auctoribus, tum subparibus, tum sequioribus. Eum Alcwinus *nobilissimum magistrum Bedam presbyterum* in epistola 5; auctor libri de Officiis ecclesiasticis Alcwinus subjectus, *sacerdotem et doctorem eximium* cap. de Purificatione; Ratramnus *presbyterum Anglorum, membrum Christi non reprobum* in libro de Nativitate Christi cap. 8; Lanfrancus Cantuariensis archiepiscopus *Eboracensis Ecclesiae presbyterum et Anglorum doctorem* in epistola ad Alexandrum papam [0025D] II appellant. Omnium vero

illustrissimum est elogium, quod Patres concilii Aquisgranensis II anno DCCCXXXVI habiti tribuunt Bedae, quem sanctis Ecclesiae Patribus annumerant. Sic enim in praefatione libri III loquuntur: *In fine praecedentis libelli nos promisisse meminimus, quod in hujus exordio, prout Deus posse dedisset, ex sanctorum Patrum oraculis breviter ostenderemus, quod templum Domini quod a Salomone aedificatum et dedicatum Domino est, figura fuerit catholicae Ecclesiae per universum orbem diffusae; et conditor illius Salomon rex personam gesserit Christi, quod quidem nos Domino favente adimplere conamur. Salva quippe super hac re caeterorum sanctorum eximiorum Patrum expositione, quorum dicta in subsequentibus ponenda sunt; quid venerabilis et [0026A] modernis temporibus doctor admirabilis Beda presbyter de saepe memorato templo in Expositione Evangelii Joannis sentiat, videamus.* En Beda Venerabilis dictus, doctor admirabilis, et Patrum numero ascriptus et quodammodo praelatus. Paschasius Ratbertus abbas Corbeiensis in suo libro de Eucharistia, itidem Bedae auctoritatem in censum sanctorum Patrum refert, et Walafridus Strabus in lib. de Offic. eccles. cap. 25: *Bedam Anglorum Patrem* nominat. Denique Hincmarus Rhemorum antistes, testante Frodourdo in Hist. Rem. lib. III, cap. 23, *Expositionem Bedae in Proverbiis Salomonis ad synodum sibi deferri petiit* a Joanne episcopo Cameracensi.

24. Admoneor hoc loco adnotare, quo tempore quave de causa Beda sit dictus *Venerabilis presbyter*. [0026B] Mitto fabulas hac de re plures. Si Trithemio credimus, *Venerabilis* dictus est dum adhuc in vivis erat, ideo scilicet quod cum ipsius homiliae eo vivente in ecclesiasticis officiis lectitarentur, *Venerabilem* nuncupabant, quem adhuc in carne degentem nondum poterant *sanctum* appellare. Quo factum sit, ut nomen *Venerabilis* passim usu receptum apud omnes, hactenus auctoritatem retinuerit. Certe in Lectionariis monasterii Corbeiensis ante quingentos fere annos manu exaratis, plures Bedae homiliae assignantur hoc titulo vulgato: *Homilia Venerabilis Bedae presbyteri*. Et tamen Menardus noster in notis ad Concordiam Regularum, cap. 36, § VI, existimat recentiore esse *Venerabilis* appellationem, ab Alcwino, monacho Sancti-Gallensi, Odoranno, [0026C] Willelmo Malmesburiensi, Florentio Wigorniensi, Henrico Huntidonensi et Rogerio Hovedensi nequaquam usurpatam. Equidem post Bedae aetatem prodiisse cognomentum istud, satis probat silentium comparium auctorum, quorum nullus, quem hactenus legerim, Bedam *Venerabilem* appellat. In veterrimo Codice Thuaneo ab annis octingentis manu descripto, in

quo exstant Bedae homiliae omnes; ubique praefertur, *Homilia domni Bedae*. Praeterea ante quam Paulus Warnefridi, monachus Casinas, Lectionarium ecclesiasticum jussu Caroli Magni concinnaret, auctorum eorum quorum homiliae recitabantur in officiis divinis nomina haud praecinebantur, uti Carolus in epistola ad Paulum auctor est. Si ergo Bedae homiliae eo vivente in Ecclesia lectae sunt, non tamen [0026D] praemissum *Bedae Venerabilis* nomen. Jam tamen a nono saeculo *Venerabilis* nomen Bedae attribui coeptum. Amalario in libris de divinis Officiis passim *Domnus Beda*, at lib. I, cap. 37, *Venerabilis presbyter Beda* nuncupatur, uti etiam Jonae Aurelianensi episcopo in lib. I de Institut. laicali capp. 16 et 17, et lib. III capp. 6 et 7, nec non Usuardo in sincero Martyrologio Nonis Augustis. Addunt nonnulli Paschasium Ratbertum: at in loco citato ex libro de Eucharistia aliter praeferunt Codices mss. in quibus haec inscriptio: *Bedae presbyteri in sermone suo*, omisso nomine *Venerabilis*. Addimus vero auctorem Chronici Fontanellensis, capp. 9 et 16 (in editis 15), Hilduinum, Radbodum Trajectensem episcopum in sermone de S. Swiberto; et Hericum monachum, [0027A] qui in libro *de Expositione computi* hactenus (si non fallor) inedito, *libros de hac eadem re praecipue Venerabilis viri domni Bedae presbyteri* laudat: qui auctor opus suum anno DCCCCCLXXX scribebat. Nec dubium quin ab aliis ejusdem aetatis auctoribus eadem appellatio frequentata fuerit, tametsi non ab omnibus; uti nec etiam nostro aevo, quo honorificum istud vocabulum jampridem usu inolevit. Mittimus alios sequiorum temporum scriptores, relaturi duntaxat Algerum coenobitam Cluniacensem, a quo *Venerabilis Beda presbyter* memoratur in libro I de Sacram., cap. 8, et Matthaeum Westmonasteriensem monachum, cujus tempore (scribebat autem medio saeculo XIII) Beda jampridem *promeruerat ut ab universali Ecclesia doctor Anglorum et Pater venerabilis* [0027B] nomine censeretur. Cur vero, inquis, *presbyter*, non *monachus*, si monachus fuit? Nimirum tanta erat quondam (ut par est) existimatio sacerdotalis dignitatis, ut qui hoc gradu insigniti erant, missis aliis nominibus, *presbyteri* vocitarentur. Hinc Hieronymus, et ipse (ut saepe fatetur) monachus, vulgo *presbyter* audit. Imo etiam abbates *presbyteri* (nam *presbyteri* quondam non erant omnes) ob gradus dignitatem *presbyteri*, raro *abbates* dicebantur. Haec causa est cur SS. Carilefus, Richarius, Gallus, Walaricus, etsi abbatiali dignitate praediti, tamen *presbyteri* in antiquis Martyrologiis cognominari solent.

25. Nec ab re erit observare hoc loco, *Venerabilis* nomen ab Audoeno in Vita S. Eligii severiori monachorum [0027C] instituto, et monachis illustrioribus signanter attributum. Nam *Buchinus ex gentili conversus, postea, inquit, Venerabilis, id est monachus, exstitit, ac Ferrariensi coenobio praefuit*, lib. I, cap. 10, et Thillo vernaculus Eligii, *postmodum venerabilem, id est, monasticam vitam duxisse* dicitur; et Eligius tanquam dominos honorasse eos *qui venerabilem monachorum vitam arriperent*. Ado Viennensis episcopus in historia sua de Wilicario ejusdem sedis episcopo agens, *relicto, inquit, episcopatu in monasterium SS. martyrum Agaunensium ingressus, vitam venerabilem duxit*. Et in Vita S. Desiderii Cadurcorum episcopi, Arvanus Scottus *vitam venerabilem* in monasterio duxisse fertur. Denique, ut caetera id genus omittam, S. P. Benedictus *vir vitae venerabilis* a Gregorio Magno praedicatur.

IX. Observationes in Bedae xeniola.

[0027D]

26. Huc in secessum consulto rejecimus observationes nonnullas, tum in munuscula quae Beda morti proximus presbyteris monasterii sui distribuit, tum in quaedam ipsius opuscula.

27. Ad extremam vitae periodum accedens vir sanctus, uni e discipulis suis Cuthberto hora nona dixit: Quaedam pretiosa in mea capsella habeo, id est, piperem, oraria et incensa. Sed curre velociter, et presbyteros nostri monasterii adduc ad me, ut et ego munuscula qualia Deus donavit, illis distribuam. Nimirum eo tempore, si unquam alias, moris erat, ut id genus munusculorum amici darent acciperentque [0028A] in mutuae dilectionis indicium, non rerum pretium attendentes, sed animum. In S. Bonifacii archiepiscopi aliorumque aequalium epistolis exempla sunt id generis complura. Sic Lullus abbatissae Kanebadae, puellae regio sanguine ortae, mittit tria munuscula, thuris, piperis, et cinamoni in Bonifaciana epistola 5. Anonymus quidam Eadburgae abbatissae graphium argenteum, et storacis et cinamomi partem, epist. 7. Bonifacius Egberto Cantuariæ archiepiscopo praeter exemplaria epistolarum S. Gregorii, dirigit, ad indicium charitatis, corporale, pallium et villosam unam ad tergendos pedes servorum Dei, epist. 8. Huetberto abbati Wiremuthensi lectisternia caprina, epist. 9. Herefrido presbytero partem thymiamatis et sabanum pro benedictione et signo

purae charitatis, epist. 10. [0028B] Ethebaldo regi accipitrem unum, duos falcones, duo scuta, et duas lanceas, epist. 19. Egberto jam laudato duas vini cupellas, epist. 85. Cynehardus autem Ventanae civitatis episcopus inter alia mittit orarium et coculam et gunnam brevem. Lege epistolam 148. Bonifacium IV aliosque Romanos pontifices non raro pectines, specula, aliaque istiusmodi tribuisse legimus in ipsorum epistolis. Et Fortunatus in epigr. lib. XI passim gratias agit pro eulogiis transmissis. Quales putas eulogias? olere scilicet, castaneis, lacte, prunellis, ovis, etc. Nempe ut ipse ait epigr. 23:

Munere in angusto cernitur amplius amor.

Et scimus S. P. Benedictum in Regulae suae cap. 54 eulogias non prohibuisse, modo ne darentur acciperenturve [0028C] citra conscientiam abbatis. Notum est munusculum avari monachi, qui S. Hilarioni *ciceris fascem virentis* detulit, teste Hieronymo. Ergo venerabilis Beda, in mutuae dilectionis et fraternae concordiae indicium, morti proximus dat fratribus suis presbyteris xeniola, ut memoriam sui haberent in sacris officiis, ad eum modum quo Antonius Athanasio *melotem unam*, Serapioni *alteram*, fratribus *cilicinum vestimentum* testamento reliquit. Cur vero, inquis, *incensa*? Discimus ex Gemmuli Romanae Ecclesiae diaconi epistola ad Bonifacium, ordine 149: *Transmisimus per praedictum vestrum presbyterum aliquantum coczumbri, quod incensum Domino offeratis temporibus matutinis et vespertinis, sive dum missarum celebratis solemnias*, etc. Quid demum *oraria*? [0028D] nempe, ut conjicimus, linteola tenuia, quibus os tergi solet, quae *sabana* vocat Bonifacius in epistola 10. In hunc enim sensum non raro sumi *orarium*, vocabulum alioqui variae significationis, probat Vossius in libro III de Vitiis serm., cap. 31.

X. Judicium de Bedae scriptis.

28. His per quemdam excursus dictis, veniendum est ad quasdam animadversiones, quae mihi inter evolvendum Bedae scripta, tum edita, tum manu exarata, occurrerunt. Primum quidem de tempore scriptorum agendum, postea de operibus dubiis et subdititiis, postremo de relictis.

29. Beda *librum tertium in Samuelem* aggressus est mortuo Ceolfrido abbate, id est, anno DCCXVI, ut [0029A] ex praefatione libri III constat.

Explanatiuncula in Epistolam Joannis prima videtur ex ipsius lucubrationibus in Scripturam sacram. Deinde *Expositio in Apocalypsim*, quam fratri Eusebio seu Huetberto, abbati suo futuro nuncupavit, nam binominem fuisse Huetbertum, et ob amorem studiumque pietatis *Eusebium* cognominatum, patet ex praefatione lib. III in Samuelem. Porro Beda librum Apocalypseos in capitula distinxit. Post Apocalypsim commentatus est *librum de Actibus apostolorum*, hortante Acca episcopo Hagustaldensi; tum etiam *Lucae Evangelium*: et *Quaestiones triginta de libris Regum* explicavit, petente Nothelmo tunc presbytero Londinensi, post Cantuariensi archiepiscopo, quo adjutore in scribenda ecclesiastica Historia usus est. Bedae *Quaestiones* [0029B] in utrumque Testamentum ex Anglia petiit Lupus abbas Ferrariensis, epistola 62 ad Altigisum abbatem Eboracensem. Postea omnia edidit *Commentaria in Samuelem*, ex quibus librum tertium, ut jam diximus, aggressus est anno DCCXVI; at vero *Expositionem in Marcum* vulgavit post annos plurimos quam *Lucae Evangelium* explanaverat. Quae omnia ex ipsius Bedae praefationibus in eosdem libros intelliguntur. Praeterea *Expositionem in Epistolas Pauli*, itidemque in *Epistolas canonicas* ex dictis S. Augustini magno studio contexuit; et *librum de sex aetatibus* absolvit Leonis Isaurici anno IX, Christi DCCXXIV. His absolutis edidit *Historiam ecclesiasticam* gentis suae, quam cum *Epitome* adjuncta perfecit anno DCCXXXI. Nam in optimo Codice ms. qui penes nos est, praedicta [0029C] *Epitome* ultra istum annum non excurrit, ut superius monuimus. In eadem *Epitome* Beda exhibet indicem lucubrationum suarum, in qua annumeratur *Epistola de Aequinoctio verno juxta Anatolium*, scripta proinde ante annum DCCXXXI. Unde exemplum in ea epistola Wichredae presbytero directa adductum de anno praesenti DCCLXXVI, est interpolatio scriptoris amanuensis ipso anno epistolam exscribentis, qui Bedae sententiam supposito exemplo explicare voluit. Denique *Retractationum librum* in Acta apostolorum post annum DCCXXXI scripsit jam senex.

30. Praeter Opera Bedae in suo Indice recensita, pauca sunt quae ipsi tribuere tuto possimus, excepta *epistola ad Egbertum Eboracensem pontificem*, scripta post annos triginta a morte Aldfridi regis [0029D] *Northanimbrorum*, hoc est anno Christi DCCXXXV, qui Bedae supremus fuit. *Commentaria in Evangelium Joannis*, siquidem Bedam habent auctorem, post annum DCCXXXI ab eo sunt edita, quae veluti quoddam Augustinianae Expositionis compendium esse videntur,

insertis hinc inde sententiis aliorum Patrum, ut capite 5 agens de Regulo, verba Gregorii Magni adducit. Certe Jonas episcopus Aurelianensis, Ludovici Pii aequalis, in lib. I de Institut. laicali cap. 13, citat plures versus ex Beda in *homilia Evangelii vigesima*, qui in praedictis Commentariis leguntur capite 2. Unde suspicamur legendum esse apud Jonam, in *homilia Evangelii secunda*. Et quidem Alcwinus in praefatione Commentarii sui in Joannis Evangelium, ex *homeliis beati Bedae presbyteri* multa [0030A] se assumpsisse fatetur. His insuper Beda morbo supremo decumbens, patria lingua reddidit Joannis Evangelium, testante Cuthberto discipulo in epistola quam de ipsius obitu exaravit. In dubiorum classem rejicienda sunt *Expositiones in Matthaei Evangelium, Commentarius in Psalmos, Vitae sanctorum*, exceptis *Actis SS. Felicis, Cuthberti et Anastasii*, quae Beda agnoscit ut sua; *libellus de Officiis, Commentarius in Boetii librum de Trinitate, Meditationes, Passionis, Libri de Elementis philosophiae, et liber de Remediis peccatorum*, quem jam inter supposititia relegavit Spelmannus tomo I Conc. Angl., tametsi in collectione canonum Regino Poenitentialem librum *Theodori seu Bedae* citat in lib I, cap. 297. Ivo etiam et Gratianus ex *Poenitentiali Bedae* referunt capitulum *de sacerdote Eucharistiam vomente*. Non tamen praeteream id [0030B] quod in Bedae Homiliario Thuaneo vetustissimo legi manu recentiori ante annos quadringentos ascriptum: *Ego non peto librum Expositionis Bedae super Evangelia; sed peto librum Expositionis Bedae super psalmos Psalterii. Apage Epistolam de divinatione mortis*, quae deliramenta quantum a mente pii hominis absint, probat epistola *ad Herenfridum presbyterum*, libello de Tonitruis a se Latine verso praefixa. Is est Herefridus presbyter *de regno Merciorum*, ad quem exstat S. Bonifacii martyris epistola 10. Auctor libri de Officiis divinis scribebat post annum quam Pascha inciderat in VII Id. Apriles, ut patet ex cap. de Pascha annotino, quod ab anno DCCXXXI quo Beda indicem Operum suorum confecit, ante [0030C] annum DCCLXXI non accidit.

31. Scripsit quidem Beda *Homiliarum Evangelii libros duos*, ut ipse fatetur, seu in *Lectionarium anniversarium*, ut habet S. Bonifacii epistola 9, supra num. 21 relata; at quaenam ex editis ad Bedam pertineant, quaenam suppositae sint, interest distinguere. Sic enim explorabimus celebriores dies, qui tum anniversaria solemnitate colebantur. In bibliotheca Thuanea habentur duo pervetusti Codices, in quibus Bedae homiliae reperiuntur. In primo, num. 144, ante annos octingentos

exarato, homiliae 39 continua serie exhibentur: in alio, num. 38, qui annos sexcentos praefert, distinguuntur in duos libros praemissis ad utrumque capitulationibus. Utrumque apographum conferre et repraesentare hoc loco juvat. Sic procedit [0030D] Codex posterior.

**INCIPIT CAPITULATIO LIBRI I DE HOMELIIS BEDAE
PRESBYTERI NUMERO VIGINTI QUINQUE.**

1. *Homelia lectionis S. Evang. secundum Lucam, Missus est Angelus Gabriel. In primo Cod., Homelia domni Bedae. In utroque sic incipit post Evangelii verba: Exordium nostrae redemptionis hodierna sancti Evangelii lectio commendat, etc, ut in editis ad diem Annuntiationis B. Mariae.*

2. *Homelia lect. S. Evang. sec. Luc., Exsurgens Maria, inc. in utroque: Lectio quam audistis sancti Evangelii.*

3. *Homelia lect. S. Ev. sec. Marcum, Fuit Joannes in deserto. In priori Codice, Homilia domni Bedae DE ADVENTU DOMINI. Inc. in utroque: Adventum dominicae praedicationis Joannes praeveniens, etc.*

4. *Homelia lect. S. Ev. sec. Joan., Joannes testimonium perhibet. Inc.: Redemptoris nostri praecursor testimonium de ipso perhibens, etc. Deest in priori Cod.*

[0031A] 5. *Homelia Evang. sec. Matth., Cum esset desponsata. In priori Homelia domni Bedae IN VIGILIA DOMINI. Incipit in utroque: Nativitatem Domini et Salvatoris N. J. C. qui aeternus ante saecula, etc.*

6. *Homelia S. Evang. sec. Luc., Pastores loquebantur. Inc.: Nato in Bethleem Domino, etc., ut in editis. Deest in primo Cod., citatur tamen a Jona Aurelianensi episcopo lib. II de Instit. laic., cap. 16.*

7. *Homelia Ev. sec. Joan., In principio erat Verbum. In priori Cod. Homelia domni B. IN NATALI DOMINI. Inc. in utroque: Quia temporalem Mediatoris Dei et hominum, etc., ut in editis.*

8. *Homelia Ev. sec. Joan., Dixit Jesus Petro, Sequere me, dicenda IN NATALI S. JOANNIS EVANG. Inc. in utroque: Lectio S. Evangelii quae nobis modo lecta est, etc.*

9. *Hom. Ev. sec. Matth., Angelus Domini apparuit, IN NATALI INNOCENTIIUM. Inc. in utroque: De morte pretiosa martyrum Christi Innocentium, etc., ut in editis.*

[0031B] 10. *Hom. Ev. sec. Luc., Postquam consummati sunt dies octo IN OCTABAS DOMINI. I c. in utroque: Sanctam venerandamque praesentis festi memoriam, etc., ut in editis.*

Hom. Ev. sec. Matth., Angelus Domini apparuit, dicenda IN VIGILIA EPIPHANIAE. Nulla homilia in utroque apog.

11. *Hom. Ev. sec. Matth., Venit Jesu a Galilaea in Jord. In priori Cod., Homelia domni B. die sancto THEOPHANIAE. Inc. in utroque: Lectio S. Evangelii quam modo fratres audivimus, etc., ut in editis pro die octava.*

12. *Hom. Ev. sec. Luc., Ibant patentes Jesu per omnes annos. In primo Cod., Hom. domni Bedae DOMINICA PRIMA post Theophania. Inc. in utroque: Aperta nobis est, fratres char. sancti Evangelii lectio, etc., ut in editis.*

13. *Hom. Ev. sec. Joan., Nuptiae factae sunt. In primo Cod., Hom. domni B. DOMINICA II post Theophania. **[0031C]** Inc. in utroque: Quod Dominus ac Salvator noster ad nuptias vocatus, etc., ut in editis.*

14. *Hom. Ev. sec. Joan., Vidit Joannes Jesum venientem ad se. Hom. domni B. DOMINICA III post Theophania. Inc.: Joannes Baptista et praecursor Domini. Sic in utroque Cod., nisi quod in capitulatione posterioris non exstat.*

15. *Hom. Ev. sec. Luc., Postquam impleti sunt, dicenda IN PURIFICATIONE S. MARIAE. Inc. in utroque Codice: Solemnitatem nobis hodiernae celebritatis, etc., ut in editis.*

16. *Hom. Ev. sec. Joan., Erat dies festus Judaeorum. Inc.: Duo pariter miracula humanae sanationis hodierna nobis S. Evangelii lectio tradit. Deest in primo Cod.*

17. *Hom. Ev. sec. Joan., Voluit Jesu exire in Galilaeam, domni Bedae post THEOPHANIA. Inc.: Audivimus ex lectione Evangelii, fratres char.*

benignam Redemptoris nostri gratiam, etc. Deest in posteriori Cod.

[0031D] 18. *Hom. Ev. sec. Matth., Filius hominis venturus est in gloria Patris sui.* In primo Cod.: *Homelia domni B. DOMINICA II in Quadragesima.* Inc. in utroque: *Quia Dominus ac Redemptor noster electos suos per hujus vitae laborem ad illam quae laborem nescit, etc.*

19. *Hom. Ev. sec. Matth., Egressus Jesus secessit in partes Tyri.* Inc.: *In lectione S. Evangelii quae nobis modo lecta est, etc.,* et haec deest in primo, exstat in editis ad Dominicam II Quadrag.

20. *Hom. Ev. sec. Joan., Perrexit Jesus in montem Oliveti.* In primo apog.: *Hom. domni B. DOMINICA III Quadrag. Sabb.* Inc. in utroque: *Praesentis S. Evangelii lectionem tanto intentius considerare, etc.*

21. *Hom. Ev. sec. Joan., Abiit Jesus trans mare Galilaea.* In primo Cod.: *Hom. domni B. in Quadrag.* Inc. in utroque: *Qui signa et miracula Domini ac Salvatoris nostri recte cum legunt, etc.,* ut in editis ad Dominicam IV Quadrag.

[0032A] 22. *Hom. Evang. sec. Joan., Descendit Jesus Capharnaum.* In primo Cod.: *Hom. domni B. FERIA II in Quadrag.* Inc. in utroque: *Solet movere quosdam quod in exordio hujus lectionis, etc.*

23. *Hom. Ev. sec. Matth., Cum appropinquasset Jesus Hierosolymis.* In primo Cod.: *Hom. domni B. IN PALMIS.* Inc. in utroque: *Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui pro humani generis salute et passurus, etc.,* ut in editis.

24. *Hom. Ev. sec. Joan., Proximum erat Pascha Judaeorum.* Inc.: *Moris esse prudentium solet, etc.* Deest in primo apog. Exstat in editis.

25. *Hom. Ev. sec. Joan., Ante diem festum Paschae.* In primo Cod.: *Hom. domni B. IN COENA DOMINI.* Inc. in utroque: *Scripturus evangelista Joannes memorabile illud Domini mysterium, etc.,* ut in editis.

In posteriori Codice post librum primum homiliarum legitur: *Explicit Homiliarum liber primus, numero 25.* Et tamen in ipso Codice

exstant homiliae duntaxat 23. Alias ex priori supplevimus. Pergit [0032B] Codex posterior.

**INCIPIT CAPITULATIO LECTIONUM S. EVANGELII,
NUMERO XXIV IN LIBRO II EJUSDEM AUCTORIS.**

1. *Homelia S. Evang. sec. Matth., Vespere autem Sabbati.* In primo Cod.: *Hom. domni Bedae IN VIGILIA PASCHAE.* Inc. in utroque: *Vigilias nobis hujus sacratissimae noctis, etc., ut in editis.*

Haec homilia legebatur in *Vigilia*, hoc est in matutino officio *Paschae*. Et tamen in primo Cod. inseritur hoc loco homilia S. Gregorii in die sancto Paschae legi solita. Idem observa de *Vigilia Pentecostes*, infra.

2. *Hom. Ev. sec. Luc., Stetit Jesus in medio discip. suor.* In primo Cod.: *Hom. Domni Bedae FERIA III in Pascha.* Inc. in utroque: *Gloriam suae Resurrectionis Dominus et Redemptor noster, etc., ut in editis.*

3. *Hom. Ev. sec. Matth., Undecim discipuli.* In [0032C] primo ms.: *Hom. domni B. FERIA VI in Pascha.* Inc. in utroque: *Evangelica lectio, fratres char. quam modo audivimus, etc., ut in editis.*

4. *Hom. Ev. sec. Luc., Una Sabbati valde diluculo.* Inc.: *Aperta nobis est, fratres, de Resurrectione Domini et Redemptoris nostri lectio recitata, etc.* Deest in primo Cod. et in editis.

5. *Hom. Ev. sec. Joan., Modicum et jam non videbitis me.* In primo apog.: *Hom. domni B. IN DOMINICA II post octabas Paschae.* Inc. in utroque: *Laeta Domini et Salvatoris nostri promissa, etc., ut in editis.*

6. *Hom. Ev. sec. Joan., Vado ad eum qui misit me.* In primo Cod.: *Hom. domni B. TERTIA DOMINICA post S. Pascha.* Inc. in utroq.: *Sicut ex lectione evangelica, fratres char. audivimus, etc., ut in editis.*

7. *Hom. Ev. sec. Joan., Si quid petieritis Patrem.* Inc.: *Potest movere infirmos auditores, etc.* Deest in primo Cod. Exstat in editis.

8. *Hom. Ev. sec. Luc., Petite et dabitur vobis.* In primo Cod.: *Hom. domni B. in Laetania majore.* Inc.: [0032D] in utroque: *Dominus et Salvator noster ad coelestis regni gaudia, etc., non exstat in editis.*

9. *Hom. Ev. sec. Luc., Haec sunt verba quae locutus sum, dicenda in ASCENSA DOMINI.* Inc.: *Ascensurus in coelum Dominus, etc.* In utroque ms. Alia in editis.

10. *Hom. Ev. sec., Joan. Cum venerit Paraclitus, dicenda DOMINICA post Ascensa Domini.* Inc.: *Ex multis sancti Evangelii locis invenimus, etc.* In utroque et in editis. Haec homilia citatur ab Amalario lib. I de Offic., cap. 37; item lib. II, cap. 1.

11. *Hom. Ev. sec. Joan., Si diligitis me, IN VICILIA PENTECOSTEN.* Inc.: *Quia Spiritus sancti hodie, fratres chariss. celebramus adventum, etc.* In utroque ms. et in editis.

12. *Hom. Ev. sec. Joan. Erat homo ex Pharisaeis.* In primo Cod.: *Hom. domni B. in Octav. Pentecost* Inc. in utroq.: *Sicut ex lectione S. Evangelii, fratre chariss., audistis, etc.* Exstat in editis ad diem Inventionis S. crucis, et citatur in epistola quam Hincmarus [0033A] Rhemensis archiepiscopus scripsit nomine concilii Tusiensis ad Rodulfum Bituricensem et Frotarium Burdigalensem antistites.

13. *Hom. Ev. sec. Luc., Fuit in diebus Herodis, dicenda IN VIGILIA S. JOANNIS.* Inc.: *Venturus in carne Dominus et Redemptor noster, etc.* In utroque ms. et in editis.

14. *Hom. Ev. sec. Luc., Elizabeth impletum est tempus, dicenda IN NATIVIT. S. JOANNIS BAPT.* Inc.: *Praecursoris Domini nativitas, etc.* In utroque Cod. et in editis.

15. *Hom. Ev. sec. Joan., Dixit Jesus Simoni Petro, dicenda IN VIGILIA Apost. Petri et Pauli* Inc.: *Virtutem nobis perfectae dilectionis, etc.* In utroque ms. et in editis.

16. *Hom. Ev. sec. Matth., Venit Jesus in partes Caesareae, dicenda in NATALE apost. Petri et Pauli.* Inc.: *Lectio S. Evangelii quam modo, fratres, audistis, tanto intentius cogitanda, etc.* In utroque ms. et in [0033B] editis.

17. *Hom. Ev. sec. Matth., Dixit Simon Petrus ad Jesum: Ecce nos reliq. omnia, dicenda* IN NATALI S. BENEDICTI, Biscopi scilicet. Inc.: *Audiens a Domino Petrus, etc., ut in posteriori apog. et in editis. Deest in primo ms.*

18. *Hom. Ev. sec. Matth., Accessit ad Jesum mater filiorum Zebed.* IN NATALE S. JACOBI APOST. Ad it primus Codex Jacobi fratris Domini. Inc. in utroq.: *Dominus conditor ac redemptor noster vulnera superbiae nostrae, etc., ut in editis.*

19. *Hom. Ev. sec. Matth., Exiens Jesus de finibus Tyri. Inc.: Surdus ille, et mutus quem mirabiliter curatum a Domino, etc., ut in editis. Deest in primo Cod.*

20. *Hom. Ev. sec. Matth., Audivit Herodes tetrarcha, dicenda* IN DECOLLATIONE S. JOANNIS BAPT. Inc.: *Natalem, fratres chariss. B. Joannis diem celebrantes, etc., ut in editis. Deest in primo Cod.*

[0033C] 21. *Hom. Ev. sec. Joan., Facta sunt encaenia, dicenda* IN DEDICATIONE ECCLESIAE. Inc. in utroq.: *Audivimus ex lectione evangelica, fratres chariss., quia facta sunt encaenia, etc., ut in editis. In posteriori Cod. haec homilia sequenti postponitur, praeponitur in priori.*

22. *Hom. Ev. sec. Matth., Vidit Jesus hominem in teloneo, dicenda* IN NATALE S. MATTHAEI apost. Inc. in utroque: *Legimus apostolo dicente, quia omnes peccaverunt, etc., ut in editi.*

23. *Hom. Ev. sec. Joan., Stabat Joannes et ex discipulis ejus duo, dicenda* IN NATALE S. ANDREAE apost. Inc. in utroque: *Tanta ac talis est Scripturae divinae sublimitas., etc., ut in editis pro vigilia festi.*

24. *Hom. Evang. sec. Joan., Voluit Jesus exire in Galilaeam. Inc.: Audivimus ex lectione evangelica, fratres chariss., benignam Redemptoris nostri gratiam, etc. Deest in primo Cod. utpote lacero.*

Sic vero desinit Codex posterior. *Explicit Homeliarum liber secundus Bedae presbyteri, numero 24.*

[0033D] 32. Ex his intelligimus, homilias in *dominicos dies post Trinitatem*, item in festos *S. Stephani protomartyris*, *S. Scholasticae*, *S. Mariae Magdalenae*, *Transfigurationis Domini*, *Assumptionis B. Mariae*, *S. Bartholomaei*, *Nativitatis B. Virginis*, *S. Michaelis*, *S. Lucae*, *Praesentationis B. Mariae*, et alias *de Communi martyrum*, etc., aut subdititias esse, aut dubias, aut certe ex sinceris Bedae commentariis in Marcum et Lucam expressas. Certe *homilia de S. Scholastica* S. Bertario abbati Casinensi tribuitur in Casinensi Cod. ms. et *sermo in festo omnium sanctorum* legi solitus ascribitur HRabano Mauro in apographis nonnullis, nescio an bene. Illud movet, quod Festum omnium sanctorum institutum est a Gregorio papa III, [0034A] ut probant veterrima Usuardi exemplaria, et Menardus noster in librum Sacramentorum S. Gregorii pag. 184; at sermo iste Bedae stylum sapit. Denique sermo Bedae ascriptus in versum psalmi, *Dominus de coelo prospexit super filios hominum*, etc., haudquaquam ipsius Bedae est, cum in eo referatur testimonium petitum ex Vita Gregorii Magni, a Joanne Diacono scripta post annos centum et quinquaginta a morte Bedae Venerabilis.

33. Sunt qui Bedae Expositiones in Pauli Epistolas ex libris S. Augustini excerptas cuidam Floro, monacho (ut Trithemius putat) Trudoniano, tribuendas existimant. Sic enim praefert egregium apographum Corbeiense, duobus voluminibus distinctum: *Expositiones Epistolarum S. Pauli apostoli ex libris S. Augustini* [0034B] *doctoris eximii a quodam Floro collectae*. Et in fine: *Compositus est liber iste*, id est, scriptus, *a Richero subpriore et Joanne suo scriptore monoculo, anno quo restituta est ecclesia S. Joannis Corbeiae, et Turonis est secunda sedes Romanae urbis* (Alexandro papa III Turonis synodum agente) *anno MCLXIV, Ludovico rege Francorum, Theodorico episcopo Ambianensi, Joanne Corbeiae abbate*. Verum expositiones istae, quae duobus illis voluminibus continentur, eadem ipsae quae in Bedae Operibus exstant, sunt verus ac genuinus Bedae fetus, tum quia ipse in syllabo Operum suorum meminit earum expositionum, tum quia alia reperitur commentatio, *Flori nomine praedita*, non tantum ex Augustini, sed et aliorum Patrum operibus contexta, qualis penes Petrum Franciscum [0034C] Chiffletium soc. Jesu virum eruditissimum manu descripta habetur, ad eum modum quo Claudius Scottus, postea Taurinensis episcopus, aliam in Pauli itidem Epistolas ex Augustini aliorumque Patrum sententiis defloravit. Et tamen Ratbertus monachus in lib. de casibus monasterii S. Galli cap. 10 memorat *Collectanea*

FLORI presbyteri de voluminibus S. Augustini in Epistolam Pauli ad Romanos: et paulo post Collectanea Flori in Epist. ad Corinth. secundam et ad Hebraeos: denique Lupus abbas Ferrariensis Collectaneum Bedae in Apostolum ex operibus Augustini laudat in epistola 76.

34. In editis Bedae operibus desiderantur (ni fallor) genuina ejus opera quaedam, nempe, *Explanatio in Canticum Habacuc*, quae in apographo nostro [0034D] num. 275 hoc praefert exordium: *Canticum prophetae Habacuc quod tibi exponi petisti, dilectissima in Christo soror, sacramenta dominicae Passionis maxime pronuntiat. Unde ex consuetudine sanctae et universalis Ecclesiae sexta sabbati, qua eadem passio completa est, solet in laudibus matutinis per singulas hebdomadas solemniter repeti*, etc. Item desideratur *carmen de divino judicio ad Accam episcopum*, editum a Simeone Dunelmensi monacho in libro de gestis regum Angl. qui Bedae etiam in ms. Cod. Thuaneo ascribitur. *Epistola de sexta mundi aetate ad Plegwinam*, quae una cum *Historia abbatum monasteriorum Wiremuthensis et Girwensis et epistola ad Egbertum Eboracensem antistitem* a Waraeo nuper vulgata est. *Sincerum Bedae Martyrologium* in tomo III Martii [0035A] Bollandiani recens in lucem prodiit: in quo tamen an *Festum omnium sanctorum* locum habere debeat, dubium est, cum Beda quatuor tantum annis vixerit post creationem Gregorii papae tertii, qui hujus solemnitatis auctor est. Istius Martyrologii verba de S. Lupo Tricassino episcopo adducit Herricus noni saeculi auctor in libro I de Mirac. S. Germani episc. Antisiod. cap. 15. Quedam etiam refert Amalarius libro II de divin. Off., cap. 24, qui auctor fallitur in libro IV, capp. 39 et 41, in citando Bedae libro de Vita S. Cuthberti. Ea enim verba quae memorat, in neutra Bedae lucubratione de S. Cuthberto; at in ea quam anonymus quidam monachus Lindisfarnensis tribus libris in Martio Bollandiano editis adornavit, reperitur. In perantiquo et optimo apographo nostro, [0035B] num. 546, in quo Bedae opus de computo habetur, leguntur *versus domni Bedae ad componendum horologium*, hoc initio:

Quos cursus solis jungant sua tempora menses,

Carmine nunc, lector, paucis adverte, docebo.

Verum hi versus non Bedae, sed Wandalberto diacono Prumiensi tribuendi sunt. In eodem Cod. ms. exstant etiam plures scriptiones *de Computo*, in his [0036A] *Excerptio vel Expositio computi Herici monachi*, illustrando Bedae commentario instituta, cujus Prologus sic se habet. *Cum quibusdam fratribus nostris adolescentulis quaedam calculatoriae artis rudimenta communi sermone explicare coepissem, hujusce quoque non contemnendae (ut multi arbitrantur) doctrinae aliquid impertirem, quos in arte grammatica, prout divina auxiliata est munificentia, aliquatenus introduxeram; nescio quo accensi desiderio, instare vehementer coeperunt, quatenus ea quae viva voce deprompseram, multorum utilitati profutura qualitercunque scripto ederem. Quibus obnixius renitens, id quod ostenderam superesse libros de hac eadem re praecipue venerabilis viri domni Bedae presb., etc.* Sub finem expositionis auctor scribere se indicat anno DCCCCLXXX, [0036B] *indict. VIII*, ut proinde alius sit ab Herrico monacho Antisiodorensi, qui integro saeculo fuit superior. An vero Helpericus coenobii S. Galli monachus, qui librum *de Computo* scripsit, testante Trithemio lib. II de Vir. illust. ord. S. Bened., cap. 77. *Lege carmen de psalmo CXXII* in tomo VI antiq. Lect. Canisii, pag. 619, Bedae Venerabili ascriptum, si tanti est.

Ficha técnica/Nota bibliográfica:

Texto obtenido de la
Patrologia Latina Database
Editor: Chadwyck-Healey
Versión: 5.0b
C. R. 1993-1996

Patrologia Latina Database
Volume 90

Editado en fomato pdf por:

gregorovivs@hotmail.com

23-Noviembre-2007

México, Frontera Norte.

Para:

Geocities.com/gregorovivs

Groups.yahoo.com/group/patrologia

Advertencia: Los derechos de la presente edición pertenecen única y exclusivamente a la casa Chadwyck-Healey. Este trabajo ha sido realizado con fines de distribución gratuita y sin ánimo alguno de lucro, como una ayuda para escolares y académicos.

Cualquier nota o referencia hecha sobre el presente trabajo deberá indicar la fuente original, y por tanto, queda prohibido su uso con fines comerciales.

Cualquier aspecto referente a la impresión en textos comerciales deberá tratarse directamente con los editores originales del texto.